

LOGOSTIEK

Het was slechts een handtekening, een klein streepje inkt op papier. Maar wel een met gigantische betekenis voor de Nederlandse geschiedenis. Door zijn krabbel op de zogenaamde uitwerkingsovereenkomst te zetten, maakte generaal Johannes Blaskowitz begin mei 1945 een einde aan de Duitse bezetting in Nederland. Dat gebeurde in hotel De Wereld in Wageningen en werd gadeslagen door Prins Bernhard, die als commandant van de Binnenlandse Strijdkrachten ook was aangeschoven voor de historische gebeurtenis.

Dolle vreugde en opluchting golfdens vervolgens door Nederland en sindsdien staat 5 mei bekend als Bevrijdingsdag. Vanaf 1948 wordt in Wageningen ieder jaar precies om middernacht het bevrijdingsvuur ontstoken als symbool van de overgang naar herdenken (4 mei) naar vieren (5 mei).

Het bevrijdingsvuur vormt ook de basis van het logo dat in alle soorten en maten voorkomt rondom 4 en 5 mei. De gestileerde fakkel is inmiddels een bekende beeltenis in Nederland. Boven de vlam is een duif gepenseeld die vliegend het luchtledige lijkt op te zoeken. Het stipje helemaal bovenin moet het oogje van de duif, het symbool van vrede, voorstellen.

Het werk is bedacht en gemaakt door kunstenaar Ton Giesbergen. Hij ontwierp het embleem in 1995 ter gelegenheid van de vijftigste herdenking van de bevrijding. De fakkel was eigenlijk alleen voor dat 'jubileum' bedoeld, maar werd zo enthousiast ontvangen dat deze uitgroeide tot het algemene logo van 4 en 5 mei.

Het leverde Giesbergen zelfs koninklijke waardering op: koningin Beatrix noemde het jaren later namelijk een 'onverbeterbaar symbool'. Zelf was de Amsterdamse kunstenaar ook trots op het werk, dat hij beschouwde als zijn magnum opus. Hij noemde het 'zijn sterkste logo', en zei dat het symbool staat 'voor jong en oud, voor verdriet en vreugde en voor herinneringen en stilstaan'.

De Amsterdammer ontwierp ook andere bekende logo's zoals het Holland-logo, uiteraard in oranje letters en met een tulp, en het beeldmerk dat lijkt op een wereldbol voor het Nederlands Bureau voor Toerisme. Ook deze ontwerpen kenmerkten zich door kleurrijkheid en eenvoud. 'Een goed logo moet je voelen', was zijn credo. En daar is natuurlijk geen speld tussen te krijgen.

Giesbergen overleed in 2018, maar zijn belangrijkste werk is nog in lengte van jaren door heel Nederland te bewonderen. Een groter compliment kan een kunstenaar eigenlijk niet krijgen.

REMCO JACOBI

Zo komt het nieuwe distributiecentrum van Trigon Food eruit te zien.

Tuc gaat de hele wereld over via Leeuwarden

LEEUWARDEN De Mars-reep die u in een winkel in Shanghai hebt gekocht, kan best via Leeuwarden naar die Chinese miljoenenstad zijn gekomen. Groothandel Trigon Food doet zaken over de hele wereld. Nu komt er nieuwbouw.

Sinds 1999 handelt Trigon Food in uiteenlopende levensmiddelen en dranken. Van Tuc-koekjes tot Milka-ijsjes, Nutella en Prince-biscuitjes. „Dy ferkeapje wy nei alle úthoeken fan de wrâld”, vertelt directeur Taeke van Lingen. „Fan Súd-Amearika oant Azië ta.”

Het bedrijf staat op beurzen in Singapore, Shanghai en Dubai. Vaak gaat de handel in containers vol rechtstreeks van de fabrikant naar de eindbestemming. Het komt echter ook voor dat de klant

bij Trigon Food een container of vrachtwagen met verschillende producten bestelt.

Die worden dan beladen in Leeuwarden. Nu gebeurt dat nog in een oud pand aan de Edisonweg. Kimsma Bouw gaat voor Trigon Food een nieuw distributiecentrum bouwen op het Newton Park.

Uit concurrentieoverwegingen wil Van Lingen niks kwijt over de omvang van die nieuwbouw. „Wy bliuwe it leafst ûnder de radar”, aldus de directeur. Op dit moment werken er twaalf mensen bij Trigon (een oud woord voor driehoek).

„Mar wy sykje altyd nei de nulle yn 'e heabult”, zegt Van Lingen. „We kinne altyd wol minsken brûke. Ferkeapers, mar ek wurknimmers yn de logistyk.”

Het Fûns Skjinne Fryske Enerzjy stak de afgelopen tien jaar miljoenen in de energietransitie in Friesland. De bodem van de pot met geld is nu echter in zicht. Het fonds verzet daarom de bakens. Meer lokaal en minder groot.

WILBERT ELTING

Investeren in mestvergisters

Het Fûns Skjinne Fryske Enerzjy stak in 2023 23,5 miljoen in 73 projecten met een totale waarde van 70,7 miljoen euro. Het grootste deel ging naar zonne-energie (bijna 60 procent) en biomassa (bijna 19 procent). Er ging geld naar 37 projecten voor zon, 24 voor wind en 5 voor biomassa, zo turfde onderzoeksbureau E&E in een impactanalyse.

Onder biomassa schaarft het fonds allerlei verschillende technieken zoals de productie van biogas of houtpellets. Het fonds ziet in biogas nog altijd veel potentie, zeggen directeurs Pieter van der Berg en Michel Hendriks. Zo kijkt het FSFE naar een initiatief voor kleine monomestvergisters op het boeren erf. „Het idee is om op het erf mest om te zetten naar biogas en dat vervolgens vanaf verschillende boerderijen te verzamelen op een centrale plek”, vertelt Van der Berg. „We verwachten dat veel boeren daar wel oren naar hebben. Voor hen is het een extra verdienmodel. Het zijn bovendien relatief kleine installaties waarvan we denken dat ze ook minder in de aandacht zullen staan.”

De investeerders weten dat mestvergisters op de nodige scepsis kunnen rekenen. Critici wijzen er onder meer op dat Nederland te kampen heeft met een mestoverschot en de veestapel in zou moeten krimpen. De vergisters zouden juist een stimulans zijn om dat niet te doen.

„Wij hebben ook wel de discussie intern van hoe kijken we hier tegenaan”, zegt Van der Berg. „Hoe kunnen we objectief beoordelen of dit een goede investering is? Zowel financieel als ook voor de maatschappij.” Het FSFE kijkt vooral pragmatisch naar de kwestie, zegt Hendriks. „Als je niet volledig wilt stoppen met het boerenbedrijf dan zal het zo duurzaam mogelijk moeten.” Financieel durven ze het in ieder geval wel aan. Van der Berg: „Monomestvergisters lijken een plek te gaan krijgen in de nieuwe energievisie van de provincie.” Hendriks: „En we zien dat er een bijmengverplichting voor groen gas aankomt. Dat geeft ook zekerheid.”

Pieter van der Berg en Michel Hendriks vallen direct met de deur in huis: aan het einde van het jaar is het geld op. De twee directeurs van het Frysk Fûns Skjinne Enerzjy hebben het her en der al laten weten. „Maar zo in de openbaarheid is het nog niet geweest. En het is nu wel goed om het de markt te laten weten.”

Het fonds, beter bekend onder de afkorting FSFE, werd tien jaar geleden opgericht om de energietransitie in de provincie te versnellen. 90 miljoen euro stortte het provinciebestuur erin, afkomstig uit de verkoop van aandelen in Nuon en compensatiegelden voor het uitblijven van de Lelylijn. Door het revoluerende karakter van het fonds, het groeit door de rente en aflossing die terugkomen uit de financiering, groeide het totaal te besteden bedrag afgelopen jaren tot net iets meer dan 120 miljoen euro. De miljoenen zijn bedoeld als risicodragend kapitaal. „Wij overbruggen tussen wat privaat niet kan en de bank niet wil”, legt Van der Berg uit.

„We zitten vaak rond de 20 tot 30 procent in een project”, zegt Hendriks. „Dus bij een groot zonnepark van 10 miljoen financieren wij daar twee tot drie miljoen van. De rest komt dan van de bank.” Die verhoudingen hebben de directeurs over de jaren wel zien verschuiven. „Het verschil in de tijd wat je bij de banken kan halen”, zegt Van der Berg. Hendriks: „De verhoudingen liggen nu bij zo'n project van 10 miljoen door de hogere rentes eerder op 6 miljoen voor hen, tegen 4 voor ons. Toen ze nog lager stonden, ging de bank in zo'n geval wel tot 8.”

Bij de oprichting van het fonds werd afgesproken dat het fonds in ieder geval vijftien jaar in de lucht zou blijven. Dat het geld er nu doorheen is met nog een looptijd van vijf jaar te gaan, is geen probleem volgens Hendriks. „In de laatste jaren kan je geen commitment meer doen voor grote projecten. De aanlooptijd daarvan is dan langer dan onze looptijd. We hebben ook nog steeds een enorme pijnlijn aan projecten. Maar we proberen het nu wel een beetje te remmen.”

NIUWE MANIEREN

Overigens is het fonds nu niet vleugellam. Dat de 90 miljoen op is, betekent niet dat het fonds niet meer kan investeren. „We krijgen elk jaar tussen de 5 en 10 miljoen euro terug aan aflossingen uit de leningen die we open hebben staan”, zegt Van der Berg. „En dat kunnen we nog steeds inzetten.”

Het fonds kijkt daarom naar alternatieve manieren om te financieren. „We nemen nu vaker een kleiner deel voor onze rekening”, zegt Hendriks. „Zo'n 10 procent. De rest moet dan uit bijvoorbeeld crowdfunding komen. Dat is een koers die we de komende jaren meer willen volgen.”

Ook is het FSFE aan het verschui-

ven in de projecten die het steunt. In het verleden gingen grote bedragen naar onder meer Windpark Friesland, het opzetten van een bioLNG-installatie bij Leeuwarden en een paardenmestfabriek in Wâlterswâld. Het eerste is gerealiseerd, de andere twee hangen nog. „De vergisters zijn wel spannend”, erkent Hendriks. „Maar we hebben nog steeds een positief operationeel resultaat.”

MEER FOCUS

De focus gaat nu meer naar kleinere initiatieven. „We hebben nog nooit zoveel uitgekeerd als vorig jaar”, zegt Van der Berg. „En ook nog nooit aan zoveel verschillende projecten. Maar dat komt omdat ze kleiner zijn.”

Het FSFE verstrekke veel relatief kleine leningen aan het mkb en aan boeren voor bijvoorbeeld een zonedak of een kleine windmolen. Voor die laatste werd vorig jaar 24 keer een financiering verstrekt. „En dat kunnen we ook gewoon blijven doen”, aldus Van der Berg.

‘Wij overbruggen tussen wat privaat niet kan en de bank niet wil’

Al zat er vorig jaar ook juist een hele grote investering bij van 7,5 miljoen euro in de aankoop van drijvend zonnepark De Dolten II bij Oudehaske. Het FSFE is voor de helft eigenaar geworden van dit park met 38.000 panelen en deed de aankoop samen met SHEC, de samenwerkende energiecoöperaties in en rond Heerenveen. Een samenwerking als deze ziet het fonds vaker voor zich. „We willen de energiecoöperaties meer in hun kracht zetten”, zegt Van der Berg.

COMPLEXERE TRAJECTEN

Het zijn andere omstandigheden dan tien jaar geleden toen de samenwerkingspartij vaak een commerciële ontwikkelaar was. „Voor de grote ontwikkelaars is het nu ook wel lastiger”, zegt Hendriks. In de beginjaren van de energietransitie leken grote ontwikkelaars soms ook wel vrij spel te hebben. Zij maakten grote winsten terwijl omwonenden daar weinig van mee profiteerden. „Het was ook wel wild-west”, zegt Hendriks terugblikkend. „Achteraf had daar ook wel een cap, een plafond, op gemogen. Ze verdienden goed, ook door de SDE-subsidies. Die overwinsten zijn nu wel weg.”

COMPLEXER

Bovendien is het complexer geworden om een groot energieproject zoals een zonnepark van de grond te krijgen. Wie nu iets wil, krijgt sowieso te maken met een overvol stroomnet en meer onzekerheid in de opbrengst. Van der Berg: „Je moet wat dat betreft allemaal wel

Wat duurzaam
fonds FSFE
deed met

900
miljoen
euro

een been bij trekken." Projecten blijven ook langer in het vergunningstraject hangen. Tot frustratie van ontwikkelaars die vinden dat de inspraak best wat soepeler kan. „Vergunningstrajecten zijn wel moeilijker geworden”, concludeert ook Hendriks. „Maar dat is niet perse wetgeving”, zegt Van der Berg. „Het is eerder dat omwonenden zich meer roeren. Er wordt niet meer zo makkelijk over gedacht door omwonenden. Zomaar een park in een weiland gaat niet meer. Dat komt misschien ook wel doordat het laaghangend fruit weg is. Je komt nu sneller op locaties uit met meer weerstand.”

De investeerders vinden niet dat daarom soepeler met inspraak omgegaan zou moeten worden. Van der Berg: „Je hebt het te doen met de regels die er zijn.”

Door projecten met lokale partners zoals energiecoöperaties op te pakken, gaat het bovendien makkelijker. „Draagvlak krijg je als je het met elkaar doet”, zegt Hendriks. In lijn daarmee is het FSFE ook begonnen met het financieren van projecten van energiecoöperaties in de zogeheten ontwikkelfase van lokale energie-initiatieven (LEI). Dit is de periode waarin de kansen van bijvoorbeeld een zonnepark worden onderzocht. „Je kijkt naar dingen als de haalbaarheid en de vergunningen”, legt Hendriks uit. „In het verleden lag dat altijd bij de ontwikkelaars maar een deel van de coöperaties kan dat ook zelf oppakken. Het voordeel is dat zij daar al een deel van de upsides meepakken die anders naar de ontwikkelaars waren gegaan.”

UITBREIDING

Wat is terugblikkend op tien jaar FSFE de impact geweest van het fonds? Voor Van der Berg is dat heel helder. „Elke euro die we investeren verviervoudigt in waarde.” De 120 miljoen euro van het fonds leverde voor 460 miljoen euro aan investeringen in vooral de opwek van duurzame energie op. Alle projecten bij elkaar leveren 9156 terajoule aan energie op, becijferde onderzoeksbureau E&E in een impactanalyse van de investeringen van het fonds. Die opwek is genoeg om 192.300 woningen in Friesland van energie te voorzien.

‘We willen de energiecoöperaties meer in hun kracht zetten’

Zulke cijfers maken de investeerders trots. „Als Nederland hebben we het de afgelopen tien jaar eigenlijk heel goed gedaan”, zegt Hendriks. „Iedereen klaagt over het klimaatbeleid en dat het niet genoeg is maar er zijn echt wel stappen gemaakt. We zijn van de onderste regionen naar de bovenste gegaan voor duurzame opwek van energie. En daar hebben wij een steentje aan bijgedragen.”

En of ze dat ook de komende jaren kunnen blijven doen? „We hopen op een uitbreiding van het fondsvermogen”, zegt Van der Berg. „Daar zijn we nu mee bezig. De verwachting is dat daar in de tweede helft van het jaar meer duidelijk over wordt.” Hendriks: „Het liefst blijven we ook de grote projecten doen. Zonder uitbreiding of verlenging gaat het geld naar de grote vaak buitenlandse partijen. Dan houden we het liever hier.”